

Esej

TREBA LI DRŽAVI DOZVOLITI CENZURISANJE UMJETNIČKIH DJELA?

Kristina Marić¹

Filološki fakultet Univerziteta u Banjoj Luci
marickristina91@gmail.com

«Cilj umjetnosti nije da predstavlja spoljašnji izgled stvari, već njihov unutrašnji značaj». Tako je govorio Aristotel, jedan od utemeljivača moderne filozofije, fizike, pa tako i umjetnosti. Ako je vjerovati velikom grčkom misliocu, umjetnost treba da prodiere u srž i suštinu određene teme koju odražava, da je nemilosrdno i iskreno oslika, opiše, opjeva i izvaja, te da je svijetu predstavi onako kako je on vidi. Ili, po riječima slikara Edgara Dega: «Umjetnost nije ono što vidiš, već ono što učiniš da drugi vide». Samim tim, smatram da je umjetnost ona koja odražava državu i predstavlja ogledalo jednog naroda, te umjetnost ima veće pravo da «cenzuriše» državu, nego što država ima pravo cenzurisati umjetnost.

Međutim, ako se osvrnemo na svrhu i uticaj umjetnosti na ljudsko društvo kroz istoriju, ona je nastala najprije iz želje da se oda počast bogovima i prirodi koja je pružala život i podizala moral pećinskog čovjeka. U kasnijem periodu, periodu starog i srednjeg vijeka, umjetnost je poprimila i bitne estetske i obrazovne karakteristike koje su se najviše izrazile u doba prosvjetiteljstva, podučavajući čitaoce (a ponajprije omladinu) o duhovnim i moralnim vrijednostima i sposobnostima koje je bog podario čovjeku. Dokaz za to je i činjenica da su u umjetnosti najviše

uživali bogati slojevi društva koji su gotovo do modernog doba bili jedini pismeni i obrazovani ljudi, nosioci kulture jedne zemlje. Na osnovu toga, istorija umjetnosti nam odaje da umjetnost u sebi nosi i estetsku i obrazovnu karakteristiku, pa zašto bismo je onda cenzurisali?

Od nastanka komedije kao književnog roda u doba Antičke Grčke, pa sve do srednjeg vijeka, vladajuća klasa pribojavala se, pa čak i javno zabranjivala ovakve satirične i humoristične tekstove koji odražavaju one najgore osobine ljudskih bića, koje pisci nerijetko podrugljivo stvaraju po ugledu na vlast. Represija, cenzura i apstinencija od svakog uživanja u opasnom smijehu koji je donosio brojne rizike za čitaoce ili gledaoce komedije, bile su osnovne mjere zaštite države i institucionalizovane crkve protiv cinične pobune naroda. Država cenzuriše ono što je u službi naroda, a protiv nje kao institucije, državnog aparata i vlasti. «Umjetnost imamo da ne bismo propali od istine», rekao je Niče. Ipak, ponekad umjetnost jeste istina, a istina je ono čega se plašimo i čime nas plaše.

Onaj ko želi da cenzuriše umjetnost jeste onaj koji želi da je zarobi i ukroti kako bi zaštitio vlastite interese, međutim, potrebno je razlikovati pravu umjetnost izuzetne vrijednosti od one kvazi-umjetnosti koja je stvorena is-

¹ Udruženje za promovisanje kulture i mišljenja Sofia tradicionalno organizuje takmičenje u pisanju argumentativnih eseja iz filozofije, povodom Međunarodnog dana filozofije koji se obilježava trećeg četvrtka u novembru. Takmičenje se odvija uz podršku Ministarstva za prosvjetu i kulturu Republike Srpske. Takmičenje se odvija putem Konkursa za najbolji filozofski esej, na kojem mogu učestvovati srednjoškolci i studenti Bosne i Hercegovine, a treće mjesto i novčanu nagradu od 50,00 konvertibilnih maraka za 2022. godinu osvojila je Kristina Marić, student prve godine Filološkog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci, Studijski program Romanistika.

ključivo za potrebe komercijalnog tržišta. Zbog toga je neophodno da se isključivo vrsnim poznavateljima određene grane umjetnosti povjeri dužnost «cenzurisanja» iste, kako ne bi došlo do masovne ekspanzije nekvalitetnih i lažnih umjetničkih djela koja nemaju dovoljnu dubinu i filozofsko-kulturološki značaj da ispune osnovne kriterijume umjetničkih vrijednosti. Danas, nažalost, ovakva čast prepoznavanja i ocjenjivanja umjetnina podaje se površnim medijima i kvazi-intelektualcima koji rade u službi marketinške popularizacije sadržaja, u potpunosti kontrolisanim potrošačkim, kapitalističkim tržištem. Osnovna ideja podizanja kulturne svijesti kod naroda se u potpunosti zanemaruje, a to negira postojanje prave i iskonske umjetnosti koja je efektivno zamijenjena komercijalizovanom alternativom. Ovakva pojava masovne produkcije i ekspanzije nekvalitetnog sadržaja (koji podrazumijeva muziku, literaturu, kao i vizuelne umjetnosti) dovodi do dekadencije ljudskog uma kroz manipulaciju cjelokupnim društvom određenog područja.

Ipak, kako bismo shvatili šta je istinska umjetnost i prepoznali je u moru komercijalnih kopija, potrebno je da iskreno njegujemo i poznajemo klasičnu umjetnost i njenu istoriju, te da cijenimo jedinstvenost i novitete u modernoj umjetnosti. Dok su se određeni kritičari poput Jovana Skerlića i Bogdana Popovića oslanjali isključivo na striktno utvrđena pravila i okvire u koje umjetnost mora da se uklopi, drugi kritičari kao što je bila i književnica Isidora Sekulić, imali su blaži i otvoreniji pristup tumačenju i kritikovanju umjetničkih djela. Upravo iz želje da se strogo utvrde granice preko kojih umjetnost, u ovom slučaju književnost, ne smije preći, Skerlić i Popović su iz svoje «Antologije novije srpske lirike» iz 1911. godine izostavili pjesnika koji se u današnje vrijeme smatra jednim od najznačajnijih srpskih pisaca i stvaraoca, čiji su stihovi ušli u čitanke i čija se brilijantnost izučava u školama i na fakultetima. U pitanju je veliki pjesnik moderne, Vladislav Petković Dis. Ovaj predivni um ostavio nam je u amanet bezbroj izuzetnih pjesama kao što su Tamnica, Možda spava, Utopljene duše, Naši dani i mnoga druga lirska ostvarenja koja kritičari tog doba nisu smatrali dovoljno vrijednima da bi se našla na stranicama njihove «Antolo-

gije». Oni su se vodili striktno utvrđenim pravilima kako bi ova antologija bila skrojena «od početka do kraja, u cilju i po merilima čisto estetičkim». Osnovna mjerila po kojima su pjesme birane su: «pesma mora imati emocije, mora biti jasna i pesma mora biti cela lepa». Činjenica da jedni od najznačajnijih književnih kritičara iz perioda moderne, perioda koji je poznat po velikom broju pisaca i djela koja su odoljela zubu vremena, nisu prepoznali veličinu jednog pjesnika kao što je Dis, govori nam da se u umjetnosti nikada ne smijemo slijepo držati pravila i zanemariti onu glavnu karakteristiku koja umjetnost čini onim što jeste, a to je jedinstvenost. Nažalost, istorijska pozadina tih godina govori nam o tome da se i književnost birala po ukusu vladajuće klase, kao i kroz čitavo njeno dosadašnje postojanje. Djelovanje dvije političke struje, tradicionalne i moderne, manifestovalo se i u književnosti ranih godina dvadesetog vijeka, te je dovelo do toga da sva ona djela koja nisu ulazila u spektar tradicionalne struje budu marginalizovana i gotovo zabranjena. Dis je svakako spadao u onu grupu modernih pjesnika koji svoje teme i motive nisu pronalazili samo u patriotizmu i istoriji, već u spiritualnom traganju i transcendentalnim lutanjima kroz dubine svoga uma i svoje duše.

«To je onaj život gde sam pao i ja
S nevinih daljina, sa očima zvezda,
I sa suzom mojom što nesvesno sija
I žali, ko tica oborena gnezda.
To je onaj život, gde sam pao i ja»

Vladislav Petković Dis, «Tamnica».

Na osnovu svih gore navedenih argumenata, kao zaključak izvela bih tvrdnju da umjetnost koja dozvoljava cenzuru od strane države, nije prava i vrijedna umjetnost; dok ona koja se srcem i dušom bori protiv birokratskih i političkih okova predstavlja najveće kulturološko bogatstvo jednog naroda, jedne generacije i samog pojedinca. Kao vodič i osnovnu devizu umjetnosti kao pojave, citirala bih jednog velikog ruskog slikala, Vasilija Kandinskog: «U umjetnosti ne postoji moranje, jer je umjetnost slobodna».